

არბაძეების პრინციპის სამართლებრივი ანალიზი ევროკავშირისა და თურქეთის 2016 წლის შეთანხმების ფრილში

თამთა შამათავა

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია ევროკავშირისა და თურქეთს შორის 2016 წლის 18 მარტს დადებული შეთანხმების¹ შესაბამისობა არგაძეების² პრინციპთან, რომელიც ლტოლვილთა საერთაშორისო სამართლის ქვაკუთხეა.³ შეთანხმება ითვალისწინებს თურქეთში იმ თავშესაფრის მაძიებელთა დაბრუნებას, რომლებმაც საზღვრის უკანონო კვეთის შედეგად საბერძნეთის კუნძულებს თურქეთის გავლით მიაღწიეს. დებულება, რომელიც ითვალისწინებს ზემოაღნიშნულ პროცესს, წარმოშობს ეჭვს შეთანხმების კანონიერებასთან დაკავშირებით.⁴

შესავალი

2016 წლის 7 მარტს ევროკავშირისა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის (შემდგომში – თურქეთი) მიღწეულ იქნა შეთანხმება, რომელიც მიზნად ისახავდა ევროკავშირში თავშესაფრის მაძიებელთა „მასობრივი შემოსვლის“ დარეგულირებას.⁵ შეთანხმება ითვალისწინებს თურქეთში იმ თავშესაფრის მაძიებელთა დაბრუნებას, რომლებმაც საზღვრის უკანონო კვეთის შედეგად საბერძნეთის კუნძულებს თურქეთის გავლით მიაღწიეს.⁶

ევროკომისიის განცხადებით, თავშესაფრის მაძიებელთა „დაბრუნების პროცესი“ განხორციელდება საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესაბამისად.⁷ ამ პროცესის სამართლებრივი საფუძველია ევროკავშირის საბჭოს 2013 წლის 26 ივნისის დირექტივა (2013/32/EU) საერთაშორისო დაცვის მინიჭებისა და გაუქმების ზოგადი პროცე-

¹ European Union: Council of the European Union, EU-Turkey statement, 18 March 2016.

² Convention Relating to the Status of Refugees, Art. 33(1).

³ Farmer, A., “Non-Refoulement and Jus Cogens: Limiting Anti-Terror Measures that Threaten Refugee Protection”, 37.

⁴ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 124.

⁵ Poon, J., “EU-Turkey Deal: Violation of, or Consistency with, International Law?”, European Papers - Journal on Law and Integration, (2016): 1195, accessed on 22 December, 2019, <http://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/eu-turkey-deal-violation-or-consistency-with-international-law>.

⁶ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 123.

⁷ UN High Commissioner for Refugees, “Legal considerations on the return of asylum-seekers and refugees from Greece to Turkey as part of the EU-Turkey Cooperation in Tackling the Migration Crisis under the safe third country and first country of asylum concept”, (2016), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/56f3ee3f4.html>.

დურების შესახებ (შემდგომში – 2013/32/EU დირექტივა/დირექტივა),⁸ კერძოდ, მისი 33-ე მუხლით გათვალისწინებული „უსაფრთხო მესამე ქვეყნის“⁹ კონცეფცია, რომელიც ევროკავშირის წევრ ქვეყანას ნებას რთავს, დააბრუნოს თავშესაფრის მაძიებელი ნებისმიერ „უსაფრთხოდ“ მიჩნეულ არაწევრ ქვეყანაში, რომლის საზღვარი პირმა გადაკვეთა მიმდები ქვეყნის ტერიტორიაზე შესვლამდე.

შეთანხმების წარმატება ეყრდნობა „პრეზუმციას“, რომ თურქეთი არის „უსაფრთხო მესამე ქვეყანა“. თუმცა თურქეთში არსებული თავშესაფრის სისტემის ხარვეზებისა და თურქეთიდან „არაევროპული წარმოშობის“ თავშესაფრის მაძიებელთა გაძევების მრავალი შემთხვევის გათვალისწინებით, ზემოაღნიშნული ვარაუდი, მსგავსად თავად შეთანხმებისა, გაკრიტიკებულ იქნა ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მიგრაციის სამართლის ექსპერტების მიერ.¹⁰ ისინი აცხადებენ, რომ თურქეთის „უსაფრთხო მესამე ქვეყანად“ მიჩნევა (სათანადო გამოკვლევის გარეშე) და მასთან დაკავშირებული შემდგომი პროცედურა (თავშესაფრის მაძიებელთა დაბრუნება თურქეთის საზღვარზე) ქმნის თავშესაფრის მაძიებელთა არაპირდაპირი გაძევების საფრთხეს. ეს უკანასკნელი გულისხმობს მიმდები სახელმწიფოს მიერ თავშესაფრის მაძიებელთა ისეთ მესამე სახელმწიფოში გადაყვანას, სადაც მათ დაემუქრებათ წარმოშობის ქვეყანაში გაძევებისა თუ ადამიანის უფლებათა დარღვევის სხვა საფრთხე.¹¹

1. არბაძეების პრინციპი საერთაშორისო სამართალში არბაძეების პრინციპის არსი და ფარგლები

ლტოლვილებს უმთავრესად სჭირდებათ იმ სახელმწიფოს ტერიტორიასთან წვდომა, რომელიც მათ „უზრუნველყოფს თავშესაფრით“ (დევენისგან).¹² არსებობს არაერთი ისტორიული შემთხვევა, როდესაც სახელმწიფოთა მხრიდან ამ საჭიროების „არაღიარება“ ლტოლვილთათვის მძიმე შედეგები გამოიწვია, მათ შორისაა კუბის სახელმწიფოს მიერ გერმანიიდან დევნილი 907 ებრაელის დაბრუნება. კუბის მსგავსად ამ პირთა მიღებაზე უარი განაცხადა ლათინური ამერიკის ყველა

⁸ Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council on Common Procedures for Granting and Withdrawing International Protection (Recast), 26 June 2013, accessed on 22 December, 2019, <http://www.refworld.org/docid/51d29b224.html>

⁹ მესამე უსაფრთხო ქვეყნის კონცეფცია გამოიყენება ისეთ შემთხვევაში, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელმა არ მოითხოვა (თუმცა შეეძლო) საერთაშორისო დაცვა იმ მესამე ქვეყანაში/ქვეყნებში, რომლის/რომელთა საზღვარიც გადმოკვეთა მიმდები ქვეყანაში შემოსვლამდე.

¹⁰ Gkliati, M. “The Application of the EU-Turkey Agreement: A Critical Analysis of the Decisions of the Greek Appeals Committee”, 82.

¹¹ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 136.

¹² James C. Hathaway, *The Rights of Refugees Under International Law* (Cambridge University Press, 2005), 275-279.

ქვეყანამ.¹³

გამომდინარე ფაქტიდან, რომ მიმღები სახელმწიფოს ტერიტორიასთან წვდომა ლტოლვილთა უმთავრესი საჭიროებაა, არგაძევების პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს ამ საჭიროებას,¹⁴ არის ლტოლვილთა საერთაშორისო სამართლის ქვაკუთხედი.¹⁵ ამ პრინციპის ერთ-ერთი საფუძველია გაეროს 1951 წლის 28 ივლისის კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ (შემდგომში – 1951 წლის კონვენცია),¹⁶ კერძოდ კი, მისი 33-ე მუხლი, რომლის მიხედვით: „არცერთი ხელშემკვრელი სახელმწიფო არ გაასახლებს ან დააბრუნებს ლტოლვილს იმ ქვეყნის საზღვარზე, სადაც მის სიცოცხლეს ან თავისუფლებას საფრთხე ემუქრება მისი რასის, რელიგიის, ეროვნების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილებისა და პოლიტიკური მრწამსის გამო“.¹⁷

არგაძევების პრინციპი უცხოელის ან მოქალაქეობის არმქონე პირის მიმართ მოქმედებს მისი საიმიგრაციო სტატუსის მიუხედავად.¹⁸ არგაძევების პრინციპი მოიცავს პირის არაპირდაპირი დაბრუნების აკრძალვასაც, რაც გულისხმობს მიმღები სახელმწიფოს მიერ თავშესაფრის მაძიებელთა ისეთ მესამე სახელმწიფოში გადაყვანის აკრძალვას, სადაც მათ დაემუქრებათ წარმოშობის ქვეყანაში გაძევებისა თუ ადამიანის უფლებათა სხვა დარღვევის საფრთხე.¹⁹

1951 წლის კონვენციის 33-ე მუხლის მეორე ნაწილი უშვებს გამონაკლისს არგაძევების პრინციპიდან.²⁰ თუმცა 1951 წლის კონვენციის 33(2)-ე მუხლით გათვალისწინებული გამონაკლისები არ ეხება მიმღები ქვეყნის ვალდებულებებს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში, რომელიც ამ პრინციპის აბსოლუტურ ბუნებას განამტკიცებს.²¹

¹³ *id.*, pp.279-282.

¹⁴ Susan Kneebone, *Refugees, Asylum Seekers and the Rule of Law: Comparative Perspectives*, (2009), 11-12.

¹⁵ Farmer, A., “Non-Refoulement and Jus Cogens: Limiting Anti-Terror Measures that Threaten Refugee Protection”, 37.

¹⁶ Convention Relating to the Status of Refugees, 28 July 1951, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>

¹⁷ *id.*, Article 33(1).

¹⁸ UN Human Rights Committee, “CCPR General Comment No. 15: The Position of Aliens under the Covenant”, (1986), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/45139acfc.html>.

¹⁹ Susan Kneebone, *Refugees, Asylum Seekers and the Rule of Law: Comparative Perspectives*, (2009), 11-12.

²⁰ „ეს დებულება არ შეიძლება, გამოყენებულ იქნეს იმ ლტოლვილის მიმართ, რომელიც ანგარიშგასაწევი მიზეზების გამო სახელმწიფო უშიშროებისათვის საფრთხეს წარმოადგენს ქვეყანაში, სადაც იგი იმყოფება, ან მსჯავდებულია კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის და საზოგადოებისათვის საფრთხეს წარმოადგენს“.

²¹ UN High Commissioner for Refugees, “UNHCR Note on the Principle of Non-Refoulement”,

არგაძევების პრინციპის საერთაშორისოსამართლებრივი ჩარჩო

უენევის კონვენცია არ არის ერთადერთი საერთაშორისოსამართლებრივი ინსტრუმენტი, რომელიც მოიცავს *არგაძევების* პრინციპს. ეს პრინციპი ასახულია ადამიანის უფლებათა დაცვის სხვა მრავალ საერთაშორისო თუ რეგიონალურ ინსტრუმენტში, მათ შორისაა:

- წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის შესახებ 1984 წლის კონვენცია.²² ამ კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით: „*არცერთ სახელმწიფოს არ აქვს უფლება, გააძევოს, დააბრუნოს ან გადასცეს მეორე სახელმწიფოს პირი, რომელიც, არსებული საფუძვლიანი ვარაუდიდან გამომდინარე, შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას*“.²³ გაძევების აკრძალვა მაშინ, როდესაც პირს წამების საფრთხე ემუქრება, არის ჩვეულებითი სამართლის ნაწილი და *jus cogens* ნორმა;²⁴
- სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ 1966 წლის საერთაშორისო პაქტი.²⁵ ამ პაქტის მე-6 და მე-7 მუხლები კრძალავს სიცოცხლის უკანონოდ წართმევას, წამებას და სხვა სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახავ მოპყრობასა თუ დასჯას. ეს მუხლები ასევე კრძალავს გაძევებას, თუ ამის შედეგად ინდივიდს ზემოხსენებული საფრთხე დაემუქრება;²⁶
- ამასთან ერთად, *არგაძევების* პრინციპი ასახულია სხვა საერთაშორისო თუ რეგიონალურ ინსტრუმენტებშიც, როგორებიცაა: იძულებით გაუჩინარებულ პირთა დაცვის საერთაშორისო კონვენცია,²⁷ ამერიკული კონვენცია ადამიანის უფლებათა შესახებ,²⁸ ადამიანის

(1997), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/438c6d972.html>

²² *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 10 December 1984, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html>

²³ *id.*, Article 3(1).

²⁴ UN High Commissioner for Refugees, “UNHCR Note on Diplomatic Assurances and International Refugee Protection”, (2006), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/44dc81164.html>; UN High Commissioner for Refugees, “Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol”, (2007), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/45f17a1a4.html>; *Prosecutor v. Anto Furundzija*, 1998, ICTY, ¶¶134-164, accessed on 22 December, 2019, <http://www.icty.org/case/furundzija/4>

²⁵ International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aao.html>

²⁶ *id.*, Articles 6,7.

²⁷ International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance,

²⁸ December 2010, Article 16, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/47fdfaebo.html>

²⁸ American Convention on Human Rights, 22 November 1969, Article 22, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36510.html>

უფლებათა ევროპული კონვენცია,²⁹ ევროკავშირის 2013 წლის კვალიფიციური დირექტივა,³⁰ ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა შესახებ ქარტია³¹ და სხვ.

არგაძეგების პრინციპი, იმავდროულად, არის საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნაწილი³² და, შესაბამისად, სავალდებულოა იმ ქვეყნებისთვისაც, რომლებიც არ წარმოადგენენ 1951 წლის კონვენციის ან/და მის 1967 წლის ოქმის ხელმომწერ სახელმწიფოებს.³³

არგაძეგების პრინციპი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ფრილში

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპულ კონვენციაში (შემდგომში – ევროპული კონვენცია)³⁴ არ გვხვდება დებულებები, რომლებიც უშუალოდ აწესებს „ადამიანის უფლებას, ეძიოს და მიიღოს თავშესაფარი დევნიდან“, ევროპული კონვენცია სხვადასხვა დებულების ქრილში ქმნის ადამიანის უკანონოდ გაძევებისგან დაცვის ეფექტიან საერთაშორისო საზედამხედველო მექანიზმს, რომელსაც არ ითვალისწინებს 1951 წლის კონვენცია.³⁵

²⁹ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, Article 3, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3bo4.html>.

³⁰ Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council on Standards for the Qualification of Third-Country Nationals or Stateless Persons as Beneficiaries of International Protection, for a Uniform Status for Refugees or for Persons Eligible for Subsidiary Protection, and for the Content of the Protection Granted (recast), 20 December 2011, Article 21, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/4f197df02.html>.

³¹ Charter of Fundamental Rights of the European Union, 26 October 2012, Article 18, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3b7o.html>.

³² UN High Commissioner for Refugees, “The Principle of Non-Refoulement as a Norm of Customary International Law. Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in Cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93”, (1994), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/437b6db64.html>; “Note on Migration and Principle of Non-refoulement”, International Review of the Red Cross, (2018):344, accessed on 22 December, 19, <https://international-review.icrc.org/articles/note-migration-and-principle-non-refoulement-icrc-2018>; UN High Commissioner for Refugees, “Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol”, (2007), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/45f17a1a4.html>; Declaration on Territorial Asylum, 1967, Article 3, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3bofo5a2c.html>.

³³ *id.*

³⁴ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3bo4.html>.

³⁵ ხუციშვილი, ქ. “ექსტრადიციისა და დეპორტაციის საკითხი ადამიანი უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მიხედვით”, 317-318.

ევროპულმა კონვენციამ და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (შემდგომში – სასამართლო) გადაწყვეტილებებმა დაამკვიდრეს ახალი სტანდარტები თავშესაფრის მაძიებელთა უფლებების დაცვის კუთხით.³⁶ სასამართლომ არაერთ საქმეში აღნიშნა *არგაძევების* პრინციპის მნიშვნელობა.³⁷ *არგაძევების* პრინციპთან დაკავშირებით ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საქმეს – *ზოერინგი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*,³⁸ რომელშიც სასამართლომ განაცხადა: „ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ დევნილის გადაცემა სხვა სახელმწიფოსთვის, როდესაც არსებობს არსებითი საფუძველი იმაში დასარწმუნებლად, რომ პირს კონკრეტულ ქვეყანაში დაბრუნებით ემუქრება წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის რეალური რისკი, შესაძლოა, მოხვდეს კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში“.³⁹

ასეთი მიდგომა ჰქონდა სასამართლოს შემდგომ გადაწყვეტილებებშიც, რომლებიც უშუალოდ თავშესაფრის მაძიებლებს ეხებოდა.⁴⁰ მაგალითად, საქმეში – *კრუზ ვარაზი შვედეთის წინააღმდეგ*⁴¹ – სასამართლომ დაადგინა, რომ *ზოერინგის საქმეში* განსაზღვრული პრინციპები გამოიყენებოდა თავშესაფრის მაძიებელთა გაძევებისა და ექსტრადიციის შემთხვევებშიც.⁴² ასეთივე მიდგომა ჰქონდა სასამართლოს საქმეებში: *ვილვარაჯაჰი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*,⁴³ *აჰმედი ავსტრიის წინააღმდეგ*,⁴⁴ *ჩაჰალი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*⁴⁵ და სხვ.

³⁶ *id.*

³⁷ *M.S.S. v. Belgium and Greece*, 2011, European Court of Human Rights, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,4d39bc7f2.htm>; *Vilvarajah and Others v. The United Kingdom*, 1991, European Court of Human Rights, ¶ 108, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b7008.html>

³⁸ *Soering v. The United Kingdom*, 1989, European Court of Human Rights, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6fec.html>

³⁹ *id.*, ¶ 91.

⁴⁰ ხუციშვილი, ქ. “ექსტრადიციისა და დეპორტაციის საკითხი ადამიანი უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მიხედვით”, 324-327.

⁴¹ *Cruz Varas and Others v. Sweden*, 1991, European Court of Human Rights, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6fe14.html>

⁴² *id.*, ¶ 70.

⁴³ *Vilvarajah and Others v. The United Kingdom*, 1991, European Court of Human Rights, ¶ 108, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b7008.html>

⁴⁴ *Ahmed v. Austria*, 1996, European Court of Human Rights, ¶ 39, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b62f2c.html>

⁴⁵ *Chahal v. The United Kingdom*, 1996, European Court of Human Rights, ¶ 74, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b69920.html>

3. ევროკავშირისა და თურქეთის 2016 წლის შეთანხმება

ევროკავშირისა და თურქეთს შორის ორმხრივი ურთიერთობები ყოველთვის ხასიათდებოდა განსაკუთრებული კომპლექსურობით. ევროკავშირში არსებულმა ე.წ. „ლტოლვილთა კრიზისმა“ ამ ურთიერთობას ახალი დინამიკა შესძინა.⁴⁶ თურქეთი არის ტრანზიტული ქვეყანა თავშესაფრის მაძიებლებისთვის, რომლებიც სირიიდან თუ ერაყიდან ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში მიემგზავრებიან. შესაბამისად, თურქეთთან ურთიერთობების დარეგულირება ევროპის საიმიგრაციო პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ასპექტია.⁴⁷

ევროკავშირისა და თურქეთის 2016 წლის შეთანხმების დადების თაობაზე მოლაპარაკებები 2002 წელს დაიწყო. საბოლოო ფორმით შეთანხმება 2012 წლის ივნისში ჩამოყალიბდა, 2013 წლის დეკემბერში კი შემუშავდა სამოქმედო გეგმა, რომლის მიხედვით, მესამე ქვეყნის მოქალაქეთა თურქეთის სახელმწიფოში რეადმისია 2016 წლის მიწურულიდან უნდა დაწყებულიყო. შემდგომ, მოლაპარაკებები დროებით შეჩერდა, თუმცა 2016 წელს ევროპაში ახლო აღმოსავლეთიდან და აფრიკის ქვეყნებიდან თავშესაფრის მაძიებელთა უპრეცედენტო რაოდენობის შემოსვლამ განაპირობა თურქეთსა და ევროკავშირს შორის მოლაპარაკებების განახლება. შედეგად, 2016 წლის 7 მარტს ევროკავშირისა და თურქეთს შორის მიღწეულ იქნა შეთანხმება (საბოლოოდ გაფორმდა 2016 წლის 18 მარტს), რომელიც მიზნად ისახავდა ევროკავშირში თავშესაფრის მაძიებელთა „მასობრივი შემოსვლის“ დარეგულირებას.⁴⁸

შეთანხმება ითვალისწინებს თურქეთში იმ თავშესაფრის მაძიებელთა დაბრუნებას, რომლებმაც საზღვრის უკანონო კვეთის შედეგად საბერძნეთის კუნძულებს თურქეთის გავლით მიაღწიეს.⁴⁹

რეადმისიის შეთანხმება მოიცავს სამ ძირითად პროცედურას:

1) ყველა იმ არარეგულარული მიგრანტის (მათ შორის თავშესაფრის მაძიებლების, რომელთა საერთაშორისო დაცვაზე განცხადებები დაუშვებლად იქნა მიჩნეული) თურქეთში დაბრუნებას, რომლებმაც საზღვრის უკანონო კვეთის შედეგად საბერძნეთის კუნძულებს თურქეთის გავლით მიაღწიეს;

2) სირიელი ლტოლვილების გადასახლებას (*resettlement*) თურქეთიდან ევროკავშირში – საბერძნეთის კუნძულებიდან ყოველი სირიელი მიგრანტის თურქეთში დაბრუნების სანაცვლოდ ევროკავშირი იღებს

⁴⁶ Ott, A., “EU-Turkey Cooperation in Migration Matters: A Game Changer in a Multi-layered Relationship?”, Asser Institute for International & European Law, (2017):5, accessed on 22 December, 19, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3118921.

⁴⁷ Poon, J., “EU-Turkey Deal: Violation of, or Consistency with, International Law?”, European Papers - Journal on Law and Integration, (2016): 1195, accessed on 22 December, 2019, <http://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/eu-turkey-deal-violation-or-consistency-with-international-law>.

⁴⁸ *id.*

⁴⁹ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 123.

ვალდებულებას, გადაასახლოს ანალოგიური რაოდენობის სირიელი ლტოლვილი ევროკავშირში (*“one-for-one” deal*);

3) ე.წ. „*ნებაყოფლობითი ჰუმანიტარული ადმისიის*“ სქემა (VHAS).⁵⁰

შეთანხმება ამოქმედდა 2016 წლის 20 აპრილს. მას ახორციელებს საბერძნეთის თავშესაფრის სამსახური, რომელიც პასუხისმგებელია საერთაშორისო დაცვის შესახებ განცხადებების განხილვაზე. შეთანხმება მიღებისთანავე კრიტიკის ობიექტი გახდა⁵¹ გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისრის ოფისის (შემდგომში – გლუკი), ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მიგრაციის სამართლის ექსპერტების მიერ, რომლებიც აცხადებენ, რომ შეთანხმება არ მოიცავს თავშესაფრის მაძიებელთა და ლტოლვილთა ძირითადი უფლებების დაცვის გარანტიებს.⁵²

4. ევროკავშირისა და თურქეთის 2016 წლის შეთანხმების შესაბამისობა არგამეცხების პრინციპთან

როგორც მიგრაციის სამართლის ექსპერტები აცხადებენ, მთავარი რისკი, რაც შეთანხმების განხორციელებას უკავშირდება, არის *არგამეცხების* პრინციპის, კერძოდ *არაპირდაპირ დაბრუნების* აკრძალვის, დარღვევის რისკი.⁵³

ევროკომისიის განცხადებით, შეთანხმებით გათვალისწინებული თავშესაფრის მაძიებელთა ე.წ. „*დაბრუნების პროცესი*“ განხორციელდება საერთაშორისო და ევროპული სამართლის შესაბამისად.⁵⁴ ამ პროცესის სამართლებრივი საფუძველია 2013/32/EU დირექტივის,⁵⁵ კერძოდ მისი 33-ე მუხლით, გათვალისწინებული „*უსაფრთხო მესამე ქვეყნის*“ კონცეფცია.⁵⁶ ეს მუხლი ევროკავშირის წევრ ქვეყანას ნებას

⁵⁰ EU-Turkey Statement of the European Council, 18 March 2016, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/5857b3444.html>

⁵¹ Gkliati, M. “The Application of the EU-Turkey Agreement: A Critical Analysis of the Decisions of the Greek Appeals Committee”, 82-83.

⁵² Poon, J., “EU-Turkey Deal: Violation of, or Consistency with, International Law?”, European Papers - Journal on Law and Integration, (2016): 1196, accessed on 22 December, 2019, <http://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/eu-turkey-deal-violation-or-consistency-with-international-law>

⁵³ Susan Kneebone, Refugees, Asylum Seekers and the Rule of Law: Comparative Perspectives, (2009), 11-12.

⁵⁴ UN High Commissioner for Refugees, “Legal considerations on the return of asylum-seekers and refugees from Greece to Turkey as part of the EU-Turkey Cooperation in Tackling the Migration Crisis under the safe third country and first country of asylum concept”, (2016), accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/56f3ee3f4.html>

⁵⁵ Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council on Common Procedures for Granting and Withdrawing International Protection (Recast), 26 June 2013, Article 33, accessed on 22 December, 2019, <http://www.refworld.org/docid/51d29b224.html>

⁵⁶ მესამე უსაფრთხო ქვეყნის კონცეფცია გამოიყენება ისეთ შემთხვევაში, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელმა არ მოითხოვა (თუმცა შეეძლო) საერთაშორისო დაცვა იმ მესამე ქვეყანაში/ქვეყნებში, რომლის/რომელთა საზღვარიც გადმოკვეთა მიმღებ

რთავს, დააბრუნოს თავშესაფრის მაძიებელი ნებისმიერ „უსაფრთხოდ“ მიჩნეულ ქვეყანაში, რომელიც პირმა გადაკვეთა მიმღები ქვეყნის საზღვარზე მისვლამდე. სწორედ თურქეთის „უსაფრთხო მესამე ქვეყნად“ მიჩნევა იქნა გაკრიტიკებული მიგრაციის სამართლის ექსპერტების მხრიდან.⁵⁷ შეთანხმების შედეგად განხორციელდება ასობით თავშესაფრის მაძიებლის დაბრუნება თურქეთში, რამაც შესაძლოა არაპირდაპირი გადაკვეთის საფრთხე წარმოშვას იმ შემთხვევაში, თუ თურქეთი ვერ უზრუნველყოფს ეფექტურსა და სამართლიან თავშესაფრის პროცედურას. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ქვემოთ განხილულია შემდეგი პრობლემური საკითხები: 1) არის თუ არა თურქეთი „უსაფრთხო მესამე ქვეყანა“ და რამდენად მოხდა აღნიშნულის ჯეროვნად შეფასება; 2) აქვს თუ არა თურქეთს სამართლიანი და ეფექტური თავშესაფრის სისტემა.⁵⁸

4.1. თურქეთი, როგორც უსაფრთხო მესამე ქვეყანა

2013/32/EU დირექტივის 33-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ნებას რთავს ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოს, რომელიც ვალდებულია, განიხილოს საერთაშორისო დაცვაზე განცხადება, დააბრუნოს თავშესაფრის მაძიებელი არაწევრი ქვეყანაში, რომელიც მიჩნეულია „უსაფრთხო მესამე ქვეყნად“. იმისათვის, რათა არაწევრი სახელმწიფო მიჩნეულ იქნეს „უსაფრთხოდ“, საკმარისია, დადგინდეს, რომ ქვეყანას შეუძლია, განიხილოს პირის საერთაშორისო დაცვაზე განცხადება.⁵⁹ შესაბამისად, ეს პრინციპი არის კრიტიკის ობიექტი, ვინაიდან იგი არ აწესებს ვალდებულებას „უსაფრთხო მესამე ქვეყნისადმი“, ჰქონდეს ეფექტური და სამართლიანი თავშესაფრის სისტემა.⁶⁰

2013/32/EU დირექტივა აწესებს პროცედურულ გარანტიებს, რათა შეფასდეს, აკმაყოფილებს თუ არა ქვეყანა, რომელიც მიჩნეულია უსაფრთხო მესამე ქვეყნად, საერთაშორისო და ევროპული სამართლით გათვალისწინებულ სტანდარტებს. დირექტივის 38-ე მუხლის მიხედვით, წევრ სახელმწიფოებს უსაფრთხო მესამე ქვეყნის კონცეფციის გამოყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეუძლიათ, თუ კომპეტენტური უწყებები მიიჩნევენ, რომ თავშესაფრის მაძიებელს მესამე ქვეყანაში შემდეგი პრინციპების დაცვით მოეპყრობიან:

ა) მის სიცოცხლესა და თავისუფლებას რასის, რელიგიის, ეროვნების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების ან პოლიტიკური შეხედულების საფუძველზე საფრთხე არ დაემუქრება;

ქვეყანაში შემოსვლამდე.

⁵⁷ Gkliati, M. “The Application of the EU-Turkey Agreement: A Critical Analysis of the Decisions of the Greek Appeals Committee”, 82.

⁵⁸ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 126.

⁵⁹ James C. Hathaway, *The Rights of Refugees Under International Law* (Cambridge University Press, 2005), 275-279.

⁶⁰ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 126.

ბ) არ არსებობს 2011/95/EU დირექტივით განსაზღვრული სერიოზული ზიანის რისკი;

გ) დაცულია *არგაძევების* პრინციპი, 1951 წლის კონვენციის შესაბამისად;

დ) აღიარებულია გაძევების დაუშვებლობა მაშინ, როდესაც პირს წამებისა და სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის საფრთხე ემუქრება;

ე) არსებობს ლტოლვილის სტატუსის მოთხოვნის შესაძლებლობა და, ლტოლვილად აღიარების შემთხვევაში, პირი უზრუნველყოფილია 1951 წლის კონვენციით გათვალისწინებული დაცვით;⁶¹

მიუხედავად იმისა, დირექტივა ითვალისწინებს ზემოთ ჩამოთვლილ პროცედურულ გარანტიებს, ექსპერტები აცხადებენ, რომ ევროკავშირმა თურქეთი მიიჩნია „უსაფრთხო ქვეყნად“ ზემოაღნიშნულ კრიტერიუმებთან მისი შესაბამისობის დადგენის გარეშე.⁶² აღნიშნული „*პრეზუმფცია*“ კი შესაბამისად ქმნის *არაპირდაპირი გაძევების* რისკს.⁶³

5. თურქეთის თავშესაფრის სისტემა - არსებული გამოწვევები

თურქეთი 1951 წლის კონვენციის ხელშემკვრელი სახელმწიფოა, თუმცა მას აქვს გეოგრაფიული შეზღუდვის დათქმა (კონვენციასთან მიმართებით).⁶⁴ ამდენად, პირებს, რომლებიც აკმაყოფილებენ 1951 წლის კონვენციის 1-ლი (A)(2) მუხლით დადგენილ კრიტერიუმებს, მაგრამ წარმოშობით არიან „*არაევროპული*“ ქვეყნებიდან, ლტოლვილის სტატუსის ნაცვლად ენიჭებათ ე.წ. „*პირობითი ლტოლვილის სტატუსი*“.⁶⁵

2013 წლის აპრილში თურქეთმა მიიღო ახალი კანონი „უცხოელებისა და საერთაშორისო დაცვის“ შესახებ (შემდგომში – კანონი), რომელიც არეგულირებს ქვეყანაში თავშესაფრის საკითხებს.⁶⁶

კანონი აწესებს საერთაშორისო დაცვის სამ ფორმას (რომელიც შეესაბამება თურქეთის გეოგრაფიული შეზღუდვის დათქმას):

- ლტოლვილის სტატუსი – იგი ენიჭება პირს, რომელიც აკმაყოფი-

⁶¹ Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council on Common Procedures for Granting and Withdrawing International Protection (Recast), 26 June 2013, Article 38, accessed on 22 December, 2019, <http://www.refworld.org/docid/51d29b224.html>

⁶² Poon, J., “EU-Turkey Deal: Violation of, or Consistency with, International Law?”, European Papers - Journal on Law and Integration, (2016): 1199, accessed on 22 December, 2019, <http://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/eu-turkey-deal-violation-or-consistency-with-international-law>

⁶³ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 138.

⁶⁴ “Country Report – Turkey”, Asylum Information Database, (2018), accessed on 22 December, 2019, <https://www.asylumineurope.org/reports/country/turkey>

⁶⁵ აღნიშნული სტატუსი ენიჭებათ თავშესაფრის მაძიებლებს, რომლებიც აკმაყოფილებენ 1951 წლის კონვენციის 1-ლი (A)(2) მუხლით დადგენილ კრიტერიუმებს, თუმცა „*წარმოშობით არიან არაევროპული ქვეყნიდან*“:

⁶⁶ “Country Report – Turkey”, Asylum Information Database, (2018), accessed on 22 December, 2019, <https://www.asylumineurope.org/reports/country/turkey>

ლებს 1951 წლის კონვენციის 1-ლი (A)(2) მუხლით დადგენილ კრიტერიუმებს და „წარმოშობით არის ევროპული ქვეყნიდან“;

- პირობითი ლტოლვილის სტატუსი – ენიჭება პირს, რომელიც აკმაყოფილებს 1951 წლის კონვენციის 1-ლი (A)(2) მუხლით დადგენილ კრიტერიუმებს, თუმცა „წარმოშობით არის არაევროპული ქვეყნიდან“;
- ჰუმანიტარული სტატუსი – ენიჭება პირებს, რომელიც არ აკმაყოფილებს 1951 წლის კონვენციის 1-ლი (A)(2) მუხლით დადგენილ კრიტერიუმებს, მაგრამ არსებობს რეალური რისკი, რომ წარმოშობის ქვეყანაში დაბრუნების შემთხვევაში შესაძლოა დადგეს სიკვდილით დასჯის საფრთხის, წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან სასჯელის საფრთხის წინაშე, ან სიცოცხლისთვის სერიოზული ინდივიდუალური საფრთხის წინაშე განურჩეველი ძალადობის გამო, რომელიც განპირობებულია საერთაშორისო ან შიდა შეიარაღებული კონფლიქტით.⁶⁷

გარდა საერთაშორისო დაცვის აღნიშნული ფორმებისა, კანონის 91-ე მუხლი ითვალისწინებს დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სტატუსს. ეს არის დისკრეციული ზომა, რომელიც შესაძლოა, გამოყენებულ იქნეს ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ხდება თავშესაფრის მაძიებელთა მასობრივი შემოსვლა (თავშესაფრის მაძიებელთა მნიშვნელოვანი ნაკადის მიერ თურქეთის სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთა და საერთაშორისო დაცვის მოთხოვნა), რასთან გამკლავებას ან რეაგირებას ინდივიდუალური თავშესაფრის პროცედურა ვერ უზრუნველყოფს.⁶⁸

მთავარი გამოწვევა, რომელიც თურქეთის თავშესაფრის სისტემის წინაშე დღესდღეობით დგას, არის შემდეგი: საერთაშორისო დაცვის არცერთი ფორმა, გარდა უშუალოდ ლტოლვილის სტატუსისა, არ უზრუნველყოფს პირთა უფლებების ეფექტურ დაცვას.⁶⁹ თურქეთის გეოგრაფიული შეზღუდვის დათქმიდან გამომდინარე კი, ლტოლვილის სტატუსი ხელმისაწვდომია თავშესაფრის მაძიებელთა ძალიან მცირე რაოდენობისათვის. ამასთან, პრობლემურია ახალი კანონისა და შესაბამისი პროცედურების პრაქტიკაში განხორციელება. ამ კუთხით უმთავრეს გამოწვევად სახელდება ფაქტი, რომ თავშესაფრის პროცედურა არ არის გამჭვირვალე და სამართლიანი.⁷⁰

თავშესაფრის სისტემის არსებულ გამოწვევებთან ერთად აღსანიშნავია, რომ ისტორიულად თურქეთის მიერ „არაევროპული წარმოშობის“ თავშესაფრის მაძიებელთა მასობრივი გაძევების მრავალი

⁶⁷ *id.*, p.99.

⁶⁸ *id.*, p. 111.

⁶⁹ Skribeland, O.G., “Seeking Asylum in Turkey“, (2016), accessed on 22 December, 2019, https://www.noas.no/wp-content/uploads/2017/07/Seeking-asylum-in-Turkey_2016.pdf

⁷⁰ *id.*

შემთხვევა ფიქსირდება.⁷¹ ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში მიღებულ გადაწყვეტილებებში, სადაც იმსჯელა თურქეთში თავშესაფრის მაძიებელთა მდგომარეობის შესახებ⁷² (მათ შორის საქმეში – *Abdolkhani and Karimnia v. Turkey*⁷³), არაერთხელ აღნიშნა, რომ ქვეყანაში არ არსებობდა ეფექტური შიდასახელმწიფოებრივი ინსტრუმენტები ან გარანტიები თავშესაფრის მაძიებელთა და სხვა მიგრანტთა უფლებების დაცვის კუთხით.⁷⁴

6. შეთანხმების აღსრულების პრაქტიკული ასპექტები

მას შემდეგ, რაც თურქეთსა და ევროკავშირს შორის დადებული შეთანხმება ძალაში შევიდა, საბერძნეთის სააპელაციო კომიტეტმა, რომელიც 2012 წლიდან არის საბერძნეთის თავშესაფრის სისტემის ნაწილი, განიხილა 393 საჩივარი, რომლებიც ეხებოდა „თურქეთის უსაფრთხო მესამე ქვეყნად“ აღიარების საკითხს. 393-იდან 390 გადაწყვეტილებაში სააპელაციო ინსტანციამ შეცვალა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება და მიიჩნია, რომ განმცხადებლის საერთაშორისო დაცვაზე განცხადება იყო დასაშვები, ვინაიდან თურქეთი არ იყო „უსაფრთხო მესამე ქვეყანა“.⁷⁵

განსახილველ (შეთანხმების აღსრულების) საკითხთან მიმართებით ასევე აღსანიშნავია, რომ ევროპის საბჭოს ფაქტების დამდგენი მისიის ანგარიშის მიხედვით, შეთანხმებით გათვალისწინებული პროცედურების ამოქმედების შედეგად არარეგულარული მიგრანტები დადგნენ უკანონო გაძევების საფრთხის წინაშე, ვინაიდან: ა) მათ აკავებენ დეპორტაციამდე, ბ) არ აქვთ წვდომა ინფორმაციაზე (საერთაშორისო დაცვის მოთხოვნის თაობაზე) და გ) არ აქვთ საშუალება, მოითხოვონ საერთაშორისო დაცვა.⁷⁶

ბოლოს, შეთანხმების აღსრულების საკითხთან მიმართებით აღსანიშნავია, რომ შეთანხმების ფორმა და ბუნება შეუძლებელს ხდის მის გასაჩივრებას.⁷⁷ სამი თავშესაფრის მაძიებლის მიერ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოში შეტანილი საჩივარი (რომლითაც პირები მოითხოვდნენ შეთანხმების ანუღირებას) და სასამართლოს

⁷¹ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 137.

⁷² Gkliati, M. “The Application of the EU-Turkey Agreement: A Critical Analysis of the Decisions of the Greek Appeals Committee”, 89.

⁷³ *Abdolkhani and Karimnia v. Turkey*, 2009, European Court of Human Rights, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/cases,ECHR,4ab8a1a42.html>

⁷⁴ *id.*, ¶ 89.

⁷⁵ Gkliati, M. “The Application of the EU-Turkey Agreement: A Critical Analysis of the Decisions of the Greek Appeals Committee”, 93-95.

⁷⁶ Idriz, N., “The EU-Turkey deal in front of the Court of Justice of the EU: An unsolicited Amicus Brief”, Asser Institute for International & European Law, (2017):8, accessed on 22 December, 19, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3080838

⁷⁷ *id.*, p.1.

მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ამტკიცებს აღნიშნულ განაცხადს.⁷⁸ განმცხადებლებმა 2016 წლის 22 აპრილს საჩივრით მიმართეს ევროკავშირის „საერთო სასამართლო“ (General Court of the EU) და მოითხოვეს შეთანხმების ანულირება.⁷⁹ სამივე შემთხვევაში სასამართლომ მიიჩნია, რომ მას არ ჰქონდა იურისდიქცია განეხილა საქმე. სასამართლომ გადაწყვეტილებით, განსახილველი 2016 წლის 18 მარტის შეთანხმება, რომელიც გამოქვეყნდა „პრეს რელიზის“ (No 144/16) ფორმით, ვერ იქნებოდა მიჩნეული ევროკავშირის საბჭოს ან ევროკავშირის სხვა რომელიმე ინსტიტუტის მიერ დადებულ შეთანხმებად. სასამართლომ მიიჩნია, რომ შეთანხმება წარმოადგენდა ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მეთაურებისა და თურქეთის პრემიერ მინისტრის მიერ დადებულ შეთანხმებას. ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების (TFEU) 263-ე მუხლის საფუძველზე მიმდინარე დავებში კი,⁸⁰ სასამართლო არ აქვს იურისდიქცია, განიხილოს წევრი ქვეყნების მიერ დადებული საერთაშორისო შეთანხმების კანონიერების საკითხი.⁸¹ ეს გადაწყვეტილება განმცხადებლებმა გაასაჩივრეს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოში (Court of Justice of the EU), თუმცა სასამართლომ გაიზიარა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება და განაცხადა, რომ არ ჰქონდა იურისდიქცია, განეხილა საქმე.⁸²

დასკვნა

მიმღები სახელმწიფოს ტერიტორიასთან წვდომა ლტოლვილთა უმთავრესი საჭიროებაა.⁸³ შესაბამისად, არგაძევების პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს ამ საჭიროებას, არის ლტოლვილთა საერთაშორისო სამართლის ქვაკუთხედი.⁸⁴ იმ ფაქტიდან გამომდინარე, რომ, როგორც თურქეთი, ასევე ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა, არის 1951 წლის კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფო, და ამასთან, იმის გათვალისწინებით, რომ არგაძევების პრინციპი ჩვეულებითი სამართლის ნაწილია (რაც გულისხმობს იმას, რომ სავალდებულოა მათ შორის იმ სახელმწიფოებისთვისაც, რომლებიც არ არიან 1951 წლის კონვენციის

⁷⁸ *id.*, p.3.

⁷⁹ Zoetewij, M.H., “Above the Law - Beneath Contempt: The End of the EU-Turkey Deal?”, 151.

⁸⁰ Treaty on the Functioning of the European Union, 13 December 2007, Article 263, accessed on 22 December, 2019, <https://www.refworld.org/docid/4b17a07e2.html>.

⁸¹ *NF v European Council*, 2017, General Court of the European Union, ¶72, accessed on 22 December, 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:62016TO0192>.

⁸² *NF and Others v European Council*, 2018, Court of Justice of the European Union, Section 30, accessed on 22 December, 2019, <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-208/17%20P>.

⁸³ James C. Hathaway, *The Rights of Refugees Under International Law* (Cambridge University Press, 2005), 275-279.

⁸⁴ Farmer, A., “Non-Refoulement and Jus Cogens: Limiting Anti-Terror Measures that Threaten Refugee Protection”, 37.

ხელმომწერი სახელმწიფოები),⁸⁵ ნაშრომში გაანალიზებული ევროკავშირისა და თურქეთის 2016 წლის შეთანხმება, რომელიც მიზნად ისახავდა ევროკავშირში თავშესაფრის მაძიებელთა „მასობრივი შემოსვლის“ დარეგულირებას, უნდა განხორციელდეს ამ პრინციპის სრული დაცვით.

შეთანხმება მისი მიღების დღიდანვე გახდა კრიტიკის ობიექტი გლუკის, ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მიგრაციის სამართლის ექსპერტების მიერ. ეს უმთავრესად განაპირობა ევროკავშირის მიერ თურქეთის „უსაფრთხო მესამე ქვეყნად“ მიჩნევამ. ექსპერტები აცხადებენ, რომ თურქეთის „უსაფრთხო მესამე ქვეყნად“ მიჩნევა განხორციელდა სათანადო გამოკვლევის გარეშე (2013/32/EU დირექტივის პროცედურული გარანტიების მხედველობაში მიღების გარეშე).⁸⁶ აღნიშნული „პრეზუმფცია“ და მასთან დაკავშირებული შემდგომი პროცედურა კი ქმნის თავშესაფრის მაძიებელთა არაპირდაპირი გაძევების საფრთხეს.⁸⁷

საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მიგრაციის სამართლის ექსპერტების განცხადებით, შეთანხმების ძალაში შესვლის შედეგად წარმართულმა პროცესებმა ასევე დაადასტურა, რომ ზემოაღნიშნული „პრეზუმფცია“ ვერ მიიჩნევა გამართლებულად. კერძოდ, მას შემდეგ, რაც თურქეთსა და ევროკავშირს შორის დადებული შეთანხმება ძალაში შევიდა, საბერძნეთის სააპელაციო კომიტეტმა 393-იდან 390 საქმეში შეცვალა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება და მიიჩნია, რომ განმცხადებელთა საერთაშორისო დაცვაზე განცხადება იყო დასაშვები, ვინაიდან თურქეთი არ იყო „უსაფრთხო მესამე ქვეყანა“.⁸⁸ აქვე აღსანიშნავია, რომ ევროპის საბჭოს ფაქტების დამდგენი მისიის ანგარიშის მიხედვით, შეთანხმების განხორციელების შედეგად არარეგულარული მიგრანტები დადგნენ უკანონო გაძევების საფრთხის წინაშე.⁸⁹

აღნიშნულზე დაყრდნობით მიგრაციის ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ, თუმცა ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომ არ განიხილა თავშესაფრის მაძიებლების მიერ შეტანილი საჩივრები შეთანხმების ანუღირების შესახებ,⁹⁰ ზემოაღნიშნული მძიმე შედეგები

⁸⁵ *id.*

⁸⁶ Poon, J., “EU-Turkey Deal: Violation of, or Consistency with, International Law?”, *European Papers - Journal on Law and Integration*, (2016): 1199, accessed on 22 December, 2019, <http://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/eu-turkey-deal-violation-or-consistency-with-international-law>

⁸⁷ Borges, “The EU-Turkey Agreement: Refugees, Rights and Public Policy”, 138.

⁸⁸ Gkliati, M. “The Application of the EU-Turkey Agreement: A Critical Analysis of the Decisions of the Greek Appeals Committee”, 93-95.

⁸⁹ Idriz, N., “The EU-Turkey deal in front of the Court of Justice of the EU: An unsolicited Amicus Brief”, *Asser Institute for International & European Law*, (2017):8, accessed on 22 December, 19, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3080838

⁹⁰ *NF and Others v European Council*, 2018, Court of Justice of the European

(რაც უკავშირდება შეთანხმების აღსრულებას) ქმნის მყარ საფუძველს, რათა სასამართლომ შეცვალოს მიდგომა, ნაკლებად მკაცრად განმარტოს დასაშვებობის კრიტერიუმები და უზრუნველყოს განმცხადებელთა წვდომა მართლმსაჯულებაზე.⁹¹

Union, Section 30, accessed on 22 December, 2019, <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-208/17%20P>.

⁹¹ Idriz, N., "The EU-Turkey deal in front of the Court of Justice of the EU: An unsolicited Amicus Brief", Asser Institute for International & European Law, (2017):8, accessed on 22 December, 19, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3080838.